

■ میزان تبعیت از قواعد نشانه‌گذاری ISBD
در فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی
مرتضی کوکبی | اسمیه علمدار

■ چکیده

هدف: ارزیابی میزان رعایت استانداردهای ISBD مندرج در قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن با فهرست‌نویسی پیش از انتشار در کتابخانه ملی.

روش/ رویکرد پژوهش: روش پژوهش پیمایشی و گردآوری داده‌ها با استفاده از سیاهه واری پژوهشگر ساخته صورت گرفت.

یافته‌ها: تقریباً ۳۸ درصد فهرست‌برگه‌ها دارای اشتباهات نشانه‌گذاری و ۵۵ درصد فهرست‌برگه‌ها دارای اشتباهات مربوط به عدم رعایت فاصله‌های قبل و بعد از نشانه‌ها بودند. نشانه‌های به‌کاررفته پیش از منطقه وضعیت نشر با ۶۵ درصد کمترین میزان، و نشانه‌های به‌کاررفته پیش از منطقه ویراست با ۹۸/۸۴ درصد بیشترین میزان انطباق را با ISBD داشته است.

نتیجه‌گیری: گرچه کتابخانه ملی در رعایت قوانین ISBD عملکرد مطلوبی داشته اما لازم است دقت بیشتری برای صحت نشانه‌ها و علائم به‌کاررفته داشته باشد و به فهرست‌نویسان نیز آموزش‌های لازم را بدهد.

کلیدواژه‌ها

فهرست‌نویسی، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی، ISBD

میزان تبعیت از قواعد نشانه‌گذاری ISBD در فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی

مرتضی کوکبی^۱ | سمیه علمدار^۲

دریافت: ۱۳۹۳/۰۶/۰۱ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۰/۰۱

مقدمه

استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی که به استاندارد بین‌المللی کتابنامه‌نویسی و اختصار "آی.اس.بی.دی." نیز شهرت دارد، یکی از برنامه‌های دفتر کنترل کتابشناختی جهانی است که با انگیزه متحدالشکل کردن فعالیت‌های فهرست‌نویسی توصیفی در سطح بین‌المللی زیر نظر ایفلا عمل می‌کند. "استاندارد بین‌المللی کتابنامه‌نویسی" مجموعه‌ای از قواعد تدوین شده برای منضبط کردن دو فرایند است: (۱) به دست آوردن اطلاعات کتابشناختی هر اثر؛ و (۲) تنظیم و سجاوندی اطلاعات کتابشناختی به دست آمده از آن اثر.

توصیف کتابشناختی هر اثر را طبق قوانین آی.اس.بی.دی. می‌توان تابع سه ضابطه دانست: (۱) تقسیم همه اطلاعات کتابشناختی اثر به هشت ناحیه اطلاعاتی در برگه فهرست‌نویسی؛ (۲) تعیین نظم عناصر اطلاعاتی در این ناحیه‌ها؛ و (۳) استفاده از نشانه‌ها و علائم قراردادی که محدوده هر ناحیه و هر عنصر آن ناحیه را معلوم می‌دارد (فرجی و خلیل مقدم، ۱۳۸۱).

ویژگی‌های اساسی آی.اس.بی.دی. عبارتند از:

۱. این استاندارد مرزهای جغرافیایی و زبانی را پشت سر گذاشته است؛

۲. برای توصیف انواع مدارک، عملی و مناسب است؛

۳. با استاندارد کردن عناصر توصیفی اصلی و علائم و نقطه‌گذاری‌ها، فهم و تفسیر اطلاعات پیشینه‌های کتابشناختی به هر خط و زبان در سطح جهان، هم برای فهرست‌نویس و هم کاربران آسان گشته است؛ و

۱. استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

دانشگاه شهید چمران اهواز

kokabi80@yahoo.com

۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی

(نویسنده مسئول)

salamdar2011@yahoo.com

۴. پیشینه‌های ایجاد شده براساس این استاندارد به راحتی به فرم ماشین‌خوان تبدیل می‌شوند (فتاحی، منصوریان، و ارسطوپور، ۱۳۸۵).

فهرست‌برگه‌های کتابخانه‌ها یکی از ابزارهای سنتی ذخیره و بازیابی اطلاعات در کتابخانه‌ها هستند. در فهرست‌برگه‌ها، داده‌های کتابشناختی با شکل‌ها، نشانه‌ها، و نظم معینی ارائه می‌شوند (کوکبی، ۱۳۷۵). رعایت نشانه‌ها و فاصله‌های لازم میان اجزای کتابشناختی در فهرست‌برگه‌ها براساس استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی (یا آی.اس.بی.دی.) است (فتاحی، ۱۳۸۶). همان‌گونه که در بالا اشاره شد یکی از ویژگی‌های اساسی آی.اس.بی.دی. استاندارد کردن عناصر توصیفی اصلی و علائم و نشانه‌گذاری‌ها، و فهم و تفسیر آسان اطلاعات پیشینه‌های کتابشناختی به هر خط و زبان در سطح جهان، هم برای فهرست‌نویس و هم کاربران است.

بنا به توصیه دفتر کنترل کتابشناختی جهانی، قاعده معمول این است که در هر کشور، کتابخانه ملی یا مرکز ملی فهرست‌نویسی عهده‌دار ترویج و استفاده از آی.اس.بی.دی. باشد. در ایران نیز کتابخانه ملی از سال ۱۳۶۲ در فهرست‌برگه‌های کتابشناسی ملی از استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی استفاده می‌کند (فتاحی، ۱۳۸۶). اگرچه کتابخانه ملی، سازمان متولی اجرا و استفاده از استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی است و برای تحقق اهداف فهرست‌نویسی پیش از انتشار از این استاندارد استفاده می‌کند (فرجی و خلیل مقدم، ۱۳۸۱)، اما برخی مطالعات نشان می‌دهد که فهرست‌برگه‌های کتابخانه ملی از لحاظ رعایت نشانه‌ها و فاصله‌های استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی دارای اشتباهاتی است. به طور مثال، کوکبی (۱۳۷۵، ۱۳۸۴)؛ حاجی‌زین‌العابدینی و همکاران (۱۳۷۹)؛ و شعبانی، محفوظی، و سعادت (۱۳۸۹) در مقاله‌های خود به اشکالات و اشتباهات آی.اس.بی.دی. موجود در فهرست‌برگه‌های کتابخانه ملی اشاره کرده‌اند. استاندارد آی.اس.بی.دی. پایه و چارچوب بخش توصیفی قواعد فهرست‌نویسی انگلوامریکن را تشکیل می‌دهد (بیانچینی و گوئرینی^۱)، که هدف آن استاندارد کردن جهانی فهرست توصیفی به منظور سهولت مبادلات بین‌المللی اطلاعات کتابشناختی در قالب‌های چاپی یا رایانه‌ای است (جیمز لنوس^۲، ۱۳۶۸) و تاکنون گسترده‌ترین و مقبول‌ترین استاندارد در سطح بین‌المللی بوده و پایه اف.آر.بی.آر. را تشکیل داده است (بیانچینی و گوئرینی، ۱۳۸۸) به همین دلیل، پژوهش حاضر بر آن است تا میزان موفقیت کتابخانه ملی را در اجرا و پیاده‌سازی اهداف استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی مشخص سازد و نشان دهد قواعد توصیفی آی.اس.بی.دی. به چه میزان در فهرست‌برگه‌های فیپا^۳ رعایت شده است. البته در ۲۰ سال گذشته پژوهش‌هایی در این زمینه انجام شده است که در ادامه به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود.

1. Bianchini & Guerrini

2. James Lehnus

۳. فهرست‌نویسی پیش از انتشار

فتاحی (۱۳۷۳) در مقاله‌ای درباره فهرست رایانه‌ای و تفاوت آن با برگه‌دان بیان می‌کند از آنجا که رایانه برخلاف مغز انسان با حروف و نشانه‌ها به‌طور مکانیکی برخورد می‌کند و از نظر آن هر نشانه دارای بار خاصی است، بنابراین فهرست رایانه‌ای نیاز بیشتری به وارد کردن اطلاعات صحیح دارد و لازم است داده‌های کتابشناختی از نظر اشتباهات تایپی، فاصله میان حروف، نشانه‌گذاری، کدگذاری میدان‌ها و غیره به‌دقت بررسی شود تا بازیابی آثار دچار اشکال نشود. به‌طور مثال، یک نقطه اضافی همراه یک حرف موجب می‌شود تا آن حرف از نظر رایانه حرف دیگری تلقی شود، در جایی دیگر قرار گیرد، و بازیابی آن دچار مشکل شود. کوکبی (۱۳۷۵) در مقاله‌ای با عنوان "با نقطه یا بی نقطه؟ اشتباهی متداول در فهرست‌نویسی انتشارات ایرانی" بیان می‌کند که گذاشتن نقطه در پایان مناطق فهرست‌برگه‌ها که در فهرست‌نویسی انتشارات ایرانی از سوی کتابخانه ملی و برخی کتابخانه‌های دیگر اعمال می‌شود، منطبق با قوانین انگلومریکن ۲ نیست. دلایلی که وی برای برداشتن نقطه از انتهای مناطق فهرست‌برگه‌ها ارائه می‌کند این است که در تبادل رایانه‌ای داده‌های کتابشناختی و فهرست‌نویسی میان کتابخانه‌های مختلف، گذاشتن یا برداشتن این نقطه‌ها می‌تواند موجب پیدایش ناسازگاری میان پیشینه‌های یک اثر مشابه شود و تبادل را دچار اختلال کند. از سوی دیگر، گذاشتن این نقطه‌ها هر کدام یک بایت را در حافظه رایانه اشغال می‌کند و بدیهی است که هرچه تعداد مناطق فهرست‌برگه بیشتر باشد، این نقطه‌ها فضای بیشتری از حافظه را به خود اختصاص می‌دهند در صورتی که می‌تواند به اطلاعات سودمند دیگری اختصاص یابد.

محسن‌زاده کورایم (۱۳۷۸) در پژوهشی به بررسی دیدگاه‌های مدرسان گروه کتابداری دانشگاه تهران درباره لزوم بازنگری قواعد فهرست‌نویسی انگلومریکن در تطبیق آن با فهرست‌های رایانه‌ای از قبیل لزوم رعایت و یا عدم رعایت قواعد نشانه‌گذاری در فهرست‌های رایانه‌ای پرداخت. وی نشان داد که در مورد علائم نشانه‌گذاری در فهرست‌های رایانه‌ای نمی‌توان به نتیجه‌ای قطعی رسید، زیرا نیمی از جامعه مورد مطالعه در این پژوهش (۵۰ درصد) مخالف رعایت این علائم و نیمی دیگر (۵۰ درصد) موافق رعایت آنها در فهرست‌های رایانه‌ای بودند.

حاجی‌زین‌العابدینی و همکاران (۱۳۷۹) با بررسی پیشینه‌های فارسی کتابشناسی ملی (نسخه تحت DOS) بین سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۷۸ به موارد اشکال در نشانه‌های آی.اس.بی.دی. پیشینه‌های فارسی کتابشناسی ملی از قبیل: عدم رعایت نشانه‌های آی.اس.بی.دی. در ناحیه فروست و در مواردی که بیش از یک ناشر یا محل نشر وجود دارد، اشاره کرده‌اند.

کوکبی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای دیگر با عنوان "فروست در کتابشناسی ملی ایران و مارک ایران" با ذکر چند مثال به ناهماهنگی‌هایی در فروست در کتابشناسی ملی ایران اشاره می‌کند.

همچنین، شعبانی، محفوظی، و سعادت (۱۳۸۹) این مهم را در فهرست نویسی کتاب های عربی بررسی کردند و نشان دادند که میزان انطباق نشانه های به کار رفته در فهرست بر گه های کتابخانه ملی با نشانه های آی.اس.بی.دی. مندرج در قواعد فهرست نویسی انگلوامریکن ۲ در عنوان (۵۶/۲۵ درصد)، تکرار نام پدید آور (۹۲/۵۶ درصد)، وضعیت نشر (۹۹ درصد)، فروست (۹۵/۱۶ درصد)، و کتابنامه (۹۴ درصد) است.

روش پژوهش و جامعه مورد مطالعه

مطالعه حاضر به روش پیمایشی انجام شده است و برای گردآوری داده ها به تهیه سیاهه واری پژوهشگر ساخته بر مبنای نشانه ها و عناصر اطلاعاتی موجود در فهرست بر گه های فیپای کتاب ها مبادرت شد. جامعه مورد مطالعه ۱۹۵۲۷۴ پیشینه بود که در فاصله سال های ۱۳۷۷ تا ۱۳۹۰ فهرست نویسی پیش از انتشار دریافت کرده بودند. برای رعایت تناسب در نمونه گیری به علت تفاوت تعداد کتاب هایی که در هر سال و در هر رده چاپ می شود، ابتدا پیشینه ها به تفکیک سال مشخص، سپس با نمونه گیری بر اساس جدول کرجسی و مورگان تعداد نمونه های به دست آمده در هر سال بر عدد ۱۰ (۱۰ رده دهدهی دیویی) تقسیم و تعداد نمونه های موجود در ۱۰ رده دیویی مشخص شد. بر اساس جدول کرجسی و مورگان تعداد نمونه ها ۳۹۹ پیشینه بود که پژوهشگران بعد از حدود ۴ ماه جستجو برای یافتن کتاب ها، فقط به ۲۲۸ کتاب دسترسی پیدا کردند و تحلیل روی این تعداد انجام شد.

یافته ها

در مقایسه نشانه های به کار رفته در فهرست بر گه های فیپا با نشانه های آی.اس.بی.دی. مندرج در قواعد فهرست نویسی انگلوامریکن مشخص شد که اشتباهات از دو نوع هستند: (۱) عدم رعایت درست نشانه ها و (۲) عدم رعایت فاصله های قبل و بعد از نشانه ها. به طوری که از ۲۲۸ فهرست بر گه، فهرست بر گه های ۸۶ کتاب با ۳۷/۷۱ درصد دارای اشتباهات نشانه گذاری و ۱۲۶ کتاب با ۵۵/۲۶ درصد دارای اشتباهات مربوط به عدم رعایت فاصله های قبل و بعد از نشانه ها بودند. فهرست بر گه های ۱۴۲ کتاب (۶۲/۲۸ درصد) مطابق با نشانه های آی.اس.بی.دی. و فهرست بر گه های ۱۰۲ کتاب (۴۴/۷۳ درصد) مطابق با قواعد مربوط به فاصله های مندرج در قواعد فهرست نویسی انگلوامریکن بودند.

جدول ۱. اشتباهات آی.اس.بی.دی. فهرست برگه‌های فیپای مندرج در پشت صفحات عنوان کتاب‌ها به تفکیک نشانه‌های مربوط به هر منطقه و عنصر اطلاعاتی

درصد فراوانی عدم انطباق	درصد فراوانی انطباق	نواحی مربوط به هر نشانه	نشانه‌های ISBD
		درصد فراوانی انطباق و عدم انطباق	
۱۱/۶۲	۸۸/۳۸	پیش از نخستین شرح مسئولیت	/
۰	۰	پیش از نخستین شرح ویراست	
۱/۱۶	۹۸/۸۴	پیش از منطقه ویراست	-
۳۴/۸۸	۶۵/۱۲	پیش از منطقه وضعیت نشر	
۶/۹۷	۹۳/۰۳	پیش از منطقه فروست	
۱۳/۹۵	۸۶/۰۵	پیش از تاریخ نشر	
۲/۳۲	۹۷/۶۸	پیش از دومین محل نشر	؛
۳/۴۸	۹۶/۵۲	پیش از شرح مسئولیت بعدی	
۴/۶۵	۹۵/۳۵	پیش از شماره‌گذاری درون فروست	
۶/۹۷	۹۳/۰۳	پیش از هر واحد از اطلاعات دیگر عنوان	:
۳۳/۷۲	۶۶/۲۸	پیش از نام ناشر	
۵/۸۱	۹۴/۱۹	پیش از جزئیات ظاهری به غیر از دامنه یا ابعاد	
۰	۰	قبل و بعد از فروست	()
۲/۳۲	۹۷/۶۸	قبل و بعد از اطلاعات برگرفته از خارج از منبع(های) معین	[]
۰	۰	پیش از هر عنوان موازی	=

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می شود میزان مطابقت نشانه های به کار رفته در فهرست بر گه های فیبا با نشانه های آی.اس.بی.دی. به شرح زیر است:

۱. نشانه نقطه، فاصله، خط تیره، و فاصله (-) پیش از منطقه وضعیت نشر با ۳۰ اشتباه (۶۵/۱۲ درصد)؛

۲. نشانه دونقطه (:): پیش از نام ناشر با ۲۹ اشتباه (۶۶/۲۸ درصد)؛

۳. نشانه کاما (,) پیش از تاریخ نشر با ۱۲ اشتباه (۸۶/۰۵ درصد)؛

۴. نشانه ممیز (/) پیش از نخستین شرح مسئولیت با ۱۰ اشتباه (۸۷/۳۸ درصد)؛

۵. نشانه نقطه، فاصله، خط تیره، فاصله (-) پیش از منطقه فروست، و نشانه دونقطه (:):

پیش از هر واحد از اطلاعات دیگر عنوان با ۶ اشتباه (۹۳/۰۳ درصد)؛

۶. نشانه دونقطه (:): پیش از جزئیات ظاهری به غیر از دامنه یا ابعاد با ۵ اشتباه (۹۴/۱۹

درصد)؛

۷. نشانه نقطه کاما (,) پیش از شماره گذاری درون فروست با ۴ اشتباه (۹۵/۳۵ درصد)؛

۸. نشانه نقطه کاما (,) پیش از شرح مسئولیت بعدی با ۳ اشتباه (۹۶/۵۲ درصد)؛

۹. نشانه نقطه کاما (,) پیش از دومین محل نشر، و نشانه کروشه ([]) قبل و بعد از

اطلاعات برگرفته از خارج از منبع (های) معین با ۲ اشتباه (۹۷/۶۸ درصد)؛ و

۱۰. نشانه نقطه، فاصله، خط تیره، فاصله (-) پیش از منطقه ویراست با ۱ اشتباه (۹۸/۸۴

درصد).

بنابراین، تحلیل یافته ها نشان می دهد که نشانه نقطه، فاصله، خط تیره، فاصله (-) پیش از منطقه وضعیت نشر با ۳۰ اشتباه (۶۵/۱۲ درصد) کمترین میزان، و نشانه نقطه، فاصله، خط تیره، فاصله (-) پیش از منطقه ویراست با ۱ اشتباه (۹۸/۸۴ درصد) بیشترین میزان انطباق را با نشانه های آی.اس.بی.دی. مندرج در قواعد فهرست نویسی انگلوماریکن داشته است. علت اینکه علامت نقطه، فاصله، خط تیره، فاصله (-) پیش از منطقه وضعیت نشر کمترین میزان انطباق را با نشانه های آی.اس.بی.دی. مندرج در قواعد فهرست نویسی انگلوماریکن دارد این است که در همه فهرست بر گه ها منطقه وضعیت نشر وجود دارد اما فروست که بیشترین میزان انطباق را با قواعد فهرست نویسی انگلوماریکن دارد، لزوماً در همه فهرست بر گه ها نیست. بنابراین، می توان گفت کتابخانه ملی در رعایت قوانین مربوط به نشانه گذاری آی.اس.بی.دی. عملکرد مطلوبی داشته و تقریباً موفق بوده است.

نتیجه گیری

در سال های اخیر، با توسعه و ورود رایانه ها به دنیای کتابخانه ها و جایگزین شدن فهرست های

رایانه‌ای به جای فهرست‌برگه‌ها، برخی بر این باورند که دیگر نیازی به استفاده از نشانه‌ها و فاصله‌های آی.اس.بی.دی. نیست؛ در حالی که به عقیده بیانچینی و گوئرینی (۱۳۸۸) آی.اس.بی.دی. فقط راجع به نمایش بصری یا شکل‌دهی نحوه ارائه عناصر نیست و از عناصری بیش از یک قاعده نشانه‌گذاری تشکیل شده است، بنابراین نباید قواعد نشانه‌گذاری آن ما را به این اشتباه بیندازد که آی.اس.بی.دی. فقط همین است. آنان بیان می‌کنند چنانچه بخواهیم اپک‌ها را همان‌گونه که باید باشند در نظر بگیریم، یعنی ابزاری برای توصیف و دسترسی به جهان کتابشناختی (و نیز برای بازیابی قطعات منفرد اطلاعات) مجبوریم آنها را قابل درک کنیم و به آنها معنا و مفهوم ببخشیم. برای این منظور به دو چیز نیاز است: (۱) شناسه‌های دسترسی که چگونگی نظم یافتن، ساختار یافتگی، و نحوه تورق یک فهرست را مشخص می‌کنند و (۲) توصیف‌های کتابشناختی مورد توافق در سطح بین‌المللی که نمایش قابل پیش‌بینی و یکدست داده‌ها را امکان‌پذیر می‌سازند، در حالی که در خارج از آی.اس.بی.دی. هر شکل از بازنمون و نمایش مجموعه‌ای از داده‌ها (هر نوع نمایش برچسب‌دار فهرست‌های رایانه‌ای و وب‌پایه) مستلزم ارائه توضیح و تفسیر برای درک شدن توسط کاربران است. به‌عنوان مثال، چنانچه یک مدخل کتابشناختی را در نظر بگیریم که در دهه ۱۹۵۰ نوشته شده باشد می‌توانیم عناصر داده‌ای واضحی را تشخیص بدهیم؛ اما چنانچه قواعد نشانه‌گذاری آن حالت عادی نداشته باشد نمی‌توانیم به‌طور کامل کارکردهای منطقی و روابط آن عناصر داده‌ای را با هم درک کنیم. این بدان معناست که قواعد نشانه‌گذاری آی.اس.بی.دی. فقط عناصر داده‌ای را از هم جدا نمی‌کند، بلکه ترتیب منطقی آنها را تعریف می‌کند و از این طریق به کاربر اجازه می‌دهد که کارکرد نحوی و ارزش دستوری یا محتوای دستوری آنها را درک کند.

بیانچینی و گوئرینی (۱۳۸۸) بیان می‌کنند که استاندارد آی.اس.بی.دی. تاکنون گسترده‌ترین و مقبول‌ترین استاندارد در سطح بین‌المللی بوده و پایه اف.آر.بی.آر. را تشکیل داده است. افزون بر اینها به دلیل نیاز به پاسخ به پرسش‌های زیر هرگز نباید این استاندارد را کنار گذاشت. این پرسش‌ها عبارت‌اند از: جایگزین آی.اس.بی.دی. چیست؟ کدام ابزار، کارکردهای مورد نیاز برای توصیفی استاندارد را انجام خواهد داد؟

فتاحی (۱۳۷۶) نیز به اهمیت استفاده از استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی در فهرست‌های رایانه‌ای اشاره و بیان می‌کند قواعدی که در مورد چگونگی نمایش اطلاعات کتابشناختی است در فهرست‌های رایانه‌ای اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا برخلاف فهرست‌های دستی (مثلاً برگه‌دان) که نظم، ترتیب، و محتوای اطلاعات در فهرست‌برگه‌ها را در سه مرحله فهرست‌نویسی (ورود اطلاعات)، قراردادن فهرست‌برگه‌ها در برگه‌دان (ذخیره اطلاعات)، و نمایش اطلاعات (برونداد اطلاعات) ثابت - به‌عنوان مثال، براساس

استاندارد آی.اس.بی.دی. است - هریک از مراحل فوق در فهرست‌های رایانه‌ای متفاوت است. به‌ویژه، نمایش اطلاعات در فهرست‌های رایانه‌ای از تنوع زیادی برخوردار است و میان فهرست‌های مختلف تفاوت بسیاری وجود دارد. این گوناگونی در بسیاری از موارد بر کارکردهای فهرست اثری نامطلوب می‌گذارد؛ یعنی اینکه شناسایی و فهم اطلاعات کتابشناختی مربوط به یک یا چند اثر به‌هنگام نمایش به‌خصوص در نمایش کوتاه تک‌خطی، اطلاعات کافی و مفهومی برای شناسایی آثار به‌دست نمی‌دهد.

وی همچنین بیان داشته است که عضویت کتابخانه‌ها در شبکه‌های محلی، ملی، و بین‌المللی لزوم رعایت استانداردها و پیروی از شکلی واحد در داده‌های کتابشناختی را بیش از پیش روشن ساخته است (فتاحی، ۱۳۷۳). به‌اعتقاد دلسی^۱ نظام رایانه‌ای، از سه جهت بر مسئله استاندارد اثر می‌گذارد: (۱) وحدت در ثبت داده‌های کتابشناختی؛ (۲) وحدت در توصیف کتابشناختی و انواع مواد کتابشناختی؛ و (۳) وحدت در خود مفهوم استاندارد کردن. همچنین مایکل گورمن^۲، ویراستار ویرایش دوم قواعد فهرست‌نویسی انگلو امریکن بیان می‌کند که استاندارد کردن و همخوان کردن "توصیف" و "نقاط بازیابی"، ضرورتی اساسی در کارساز بودن فهرست رایانه‌ای و تبادل اطلاعات است (نقل در فتاحی، ۱۳۷۳).

یکی از تفاوت‌های عمده فهرست رایانه‌ای و برگه‌دان در این است که هرگونه اشتباه در ثبت اطلاعات کتابشناختی و تایپ آن روی فهرست برگه، تأثیر اندکی در چگونگی برگه‌آرایی مدخل و بازیابی بعدی آن دارد. معمولاً اشتباهات ماشین‌نویسی در مرحله برگه‌آرایی برگه‌ها تشخیص داده می‌شود و کتابدار می‌تواند آن اشتباهات را اصلاح کند. حتی اگر اشتباهی اصلاح نشود، کتابدار می‌تواند فهرست برگه را در محل صحیح آن برگه‌آرایی کند. به‌طور مثال، اگر نقطه‌ای اضافی بر حروف شناسه‌ای تایپ شود یا برعکس، باز کتابدار می‌تواند آن را نادیده گیرد و فهرست برگه را در جای صحیح خود قرار دهد. این یکی از ویژگی‌های مغز انسان است. در فهرست رایانه‌ای، هرگونه اشتباه در تایپ و حروفچینی، نشانه‌گذاری، فاصله‌گذاری میان کلمه‌ها، و کدگذاری میدان‌ها قابل چشم‌پوشی نیست و به‌مراتب بزرگتر از حدی است که تصور می‌شود. وجود هرگونه اشتباه در مرحله ورود اطلاعات موجب می‌شود که شناسه مورد نظر در محل الفبایی مربوط قرار نگیرد و در نتیجه مدخل مورد نظر - یا به‌عبارت بهتر - اثر مورد نظر بازیابی نشود. به‌طور مثال، وجود یک فاصله خالی بیش از حد متعارف میان نام خانوادگی و نام کوچک سبب می‌شود تا در ردیف نام‌ها پراکندگی به‌وجود آید و نامی یکسان در دو یا چند جا قرار گیرد. یا مثلاً یک نقطه اضافی همراه یک حرف موجب می‌شود تا آن حرف از نظر رایانه حرفی دیگر تلقی شود و در جایی دیگر قرار گیرد. بنابراین، فهرست رایانه‌ای نیاز بیشتری به ورود اطلاعات صحیح دارد و لازم است اشکالات موجود

1. Delsey
2. Gorman

در داده‌های کتابشناختی به دقت بررسی شود تا بازیابی آثار دچار اشکال نشود. بنابراین، با توجه به اهمیت این قواعد در فهرست‌های رایانه‌ای و با توجه به نتایج پژوهش حاضر لازم است کتابخانه ملی به عنوان سازمان متولی اجرا و پیاده‌سازی اهداف استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی دقت بیشتری برای صحت ورود نشانه‌ها و فاصله‌های به کاررفته در استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی داشته باشد و به فهرست‌نویسان نیز آموزش‌های لازم پیرامون ISBD و اهمیت آن در جهان کنونی را بدهد.

مآخذ

- بیانچینی، کارلو؛ گوئرینی، مائورو (۱۳۸۸). از الگوهای کتابشناختی تا قواعد فهرست‌نویسی درخصوص اف.آر.بی.آر، آی.سی.پی، آی.اس.بی.دی، و آر.دی.ای. و روابط بین آنها (فاطمه پازوکی، مترجم). شمسه: نشریه الکترونیکی سازمان کتابخانه‌ها و موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی، (۵)۱. بازیابی ۲۱ مرداد ۱۳۹۲، از http://aqlibrary.ir/UserFiles/File/shamseh/N_5/04.pdf
- جیمز لنوس، دونالد (۱۳۶۸). شکل و روش تحریر فهرست‌برگه‌ای: براساس استاندارد بین‌المللی کتابشناختی توصیفی برای تک‌نگاشت‌های چاپی (M-ISBD) (ابوالحسن آقاریع، مترجم). تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۱۵ (۱۳)، ۶۹-۹۶.
- حاجی‌زین‌العابدینی، محسن و دیگران (۱۳۷۹). تحلیل و ارزیابی پایگاه اطلاعاتی کتابشناسی ملی ایران، در رحمت‌الله فتاحی (ویراستار)، فهرست‌های رایانه‌ای: مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران، ۲۷-۲۸ آبان، (ص ۲۸۱-۲۷۱). مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد؛ تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهاد سازندگی.
- شعبانی، احمد؛ محفوظی، مصطفی؛ و سعادت، رسول (۱۳۸۹). بررسی کیفیت فهرست‌نویسی توصیفی کتاب‌های عربی کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در طول سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۶. مطالعات کتابداری و علوم اطلاعات (علوم تربیتی و روان‌شناسی)، ۳ (۶)، ۱۵۷-۱۷۸.
- فرجی، ایرج؛ خلیل مقدم (۱۳۸۱). استاندارد بین‌المللی توصیف کتابشناختی. در دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (ج ۱، ص ۱۶۲-۱۶۳) تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۷۳). فهرست‌نویسی کامپیوتری و تفاوت آن با برگه‌دان. فصلنامه کتاب، ۵ (۲)، ۱۴-۳۶.
- فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۷۶). تجدید نظر در اصول و قواعد فهرست‌نویسی انگلو-آمریکن. فصلنامه کتاب، ۷ (۴)، ۳۹-۵۴.
- فتاحی، رحمت‌الله؛ منصوریان، یزدان؛ و ارسطوپور، شعله (۱۳۸۵). مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی در گزینش، فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها (چاپی و الکترونیکی)

(ویرایش ۲). تهران: دبیزش.

فتاحی، رحمت‌الله (۱۳۸۶). فهرست نویسی: اصول و روش‌ها (ویرایش ۴). تهران: کتابدار.
کوکی، مرتضی (۱۳۷۵). با نقطه یا بی نقطه؟ اشتباهی متداول در فهرست نویسی انتشارات ایرانی. فصلنامه
کتاب، ۷ (۳)، ۴۳-۵۰.

کوکی، مرتضی (۱۳۸۴). فروست در کتابشناسی ملی ایران و مارک ایران. فصلنامه کتاب، ۱۶ (۲)، ۶۷-۷۴.
محسن‌زاده کواریم، افسانه (۱۳۷۸). بررسی نظرات مدرسان کتابداری درباره لزوم بازنگری قواعد
فهرست نویسی انگلواامریکن در تطبیق با فهرست‌های رایانه‌ای. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه
تهران، تهران.

استناد به این مقاله:

کوکی، مرتضی؛ علمدار، سمیه (۱۳۹۳). میزان تبعیت از قواعد نشانه گذاری ISBD در فهرست نویسی پیش
از انتشار کتابخانه ملی. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۵ (۴)، ۴۹-۵۹.